

WSTĘP

„The preference for Europe is determined by a genetic code transmitted to the Court by the Founding Fathers, who entrusted to it the task of ensuring that the law is observed in the application of the Treaty whose primary objective is an ‘ever closer union among the peoples of Europe’”

F. Mancini¹

Europejski Trybunał Sprawiedliwości został ustanowiony przez Traktat Paryski o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali z 18 kwietnia 1951 roku². Obok niego powołana została również Wysoka Władza, Specjalna Rada Ministrów i Wspólne Zgromadzenie. Faktem jest, iż podczas negocjacji związanych z założeniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, Trybunał Sprawiedliwości był pierwszym organem, którego powstanie zaproponowano. Zadania Trybunału, określone zresztą bardzo wąsko, polegały m.in. na rozpoznawaniu skarg na decyzje lub rekomendacje Wysokiej Władzy oraz badaniu legalności uchwał Wysokiej Władzy lub Specjalnej Rady Ministrów. Szczegółowe zasady rozpoznawania spraw zostały zawarte w Statucie Trybunału dołączonym do Traktatu w postaci protokołu³.

W 1957 roku wraz z utworzeniem dwóch kolejnych Wspólnot, tj. Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej⁴ i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej⁵, powołane zostały ich nowe organy, wśród których znalazły się także odrębne Trybunały Sprawiedliwości. Obydwa Traktaty zostały także zaopatrzone w odrębne Statuty tych Trybunałów⁶. Zadania Trybunałów z uwzględnieniem specyfiki każdej z organizacji były zbliżone dlatego zdecydowano się połączyć w ramach Konwencji o niektórych wspólnych instytucjach Wspólnot

1. F. Mancini: *Democracy and the European Court of Justice*. MLR 57/1994, str. 175.
2. Treaty Establishing the European Coal and Steel Community, 18 April 1951, tekst polski- A. Przyborowska-Klimczak, E. Skrzydło-Tefelska: *Dokumenty europejskie*. Lublin 1999.
3. Protocol on the Statute of the Court of Justice, 18 April 1951, wraz ze zmianami 24.10.1988, O.J.L319/1 i 1989 O.J. L241; 24.07.1994, O.J.C241/25; 22.12.1994 O.J. L379/1; 06.07.1995, O.J. L131/33.
4. Treaty Establishing the European Economic Community, 25 March 1957, tekst polski- A. Przyborowska-Klimczak, E. Skrzydło-Tefelska: *Dokumenty europejskie*. Lublin 1999.
5. Treaty Establishing the European Atomic Energy Community, 25 March 1957, tekst polski- A. Przyborowska-Klimczak, E. Skrzydło-Tefelska: *Dokumenty europejskie*. Lublin 1999.
6. Protocol to the European Economic Community on the Statute of the Court of Justice, 17 April 1957, Protocol to the European Atomic Energy Community on the Statute of the Court of Justice, 17 April 1957, wraz ze zmianami 24.10.1988, O.J.L319/1 i 1989 O.J. L241; 24.07.1994, O.J.C241/25; 22.12.1994 O.J. L379/1; 06.07.1995, O.J. L131/33.

Europejskich, instytucje (Trybunały i Zgromadzenie Parlamentarne), wypełniające zadania nałożone na nie przez trzy traktaty wspólnotowe. Od tej chwili Europejski Trybunał Sprawiedliwości stał się organem wspólnym dla wszystkich trzech Wspólnot, tj. EWG, EWWiS, Euratom.

Europejski Trybunał Sprawiedliwości został wyposażony w ważne kompetencje kontroli przestrzegania prawa wspólnotowego. Na przestrzeni lat kompetencje te nie podlegały generalnym reformom, lecz mimo tego rola Trybunału zmieniała się. Nie można przy tym pominąć ewolucji wzajemnych relacji między ETS a sądami krajowymi oraz ich wpływu na kształtowanie się orzecznictwa. Powyższe zagadnienia stały się podstawą do podjęcia tematu, w szczególności mając na uwadze implikacje, wynikające z przyszłego członkostwa Polski w Unii Europejskiej.

Zamiarem niniejszej książki jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie dotyczące wzajemnej relacji Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości i sądów krajowych w stosowaniu prawa wspólnotowego. W szczególności chodzi o zbadanie wpływu prawa wspólnotowego oraz orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości na systemy prawne państw członkowskich, a także na praktykę sądów wewnętrznych. Udzielenie odpowiedzi na zasadnicze pytanie wymaga rozstrzygnięcia wielu szczegółowych kwestii, w tym np. w jakiej mierze przenikają się obydwie porządki prawne: z jednej strony wspólnotowy, a z drugiej systemy wewnętrzne, i jak wpływa na to praktyka ETS i sądów krajowych? Czy orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości podlega recepcji na tych samych zasadach, we wszystkich państwach członkowskich, i jak są rozstrzygane ewentualne kolizje? Czy i w jakim zakresie działalność orzecznicza Trybunału wpływa na państwowe ustawy zasadnicze i systemy prawa powszechnego? Czy można postawić tezę, że orzecznictwo ETS wywiera wpływ na polityki państwowe i wspólnotowe? Pytanie to może zostać również postawione sądom krajowym: w jakiej mierze i czy one również przyczyniają się do rozwoju prawa wspólnotowego. Generalnym celem niniejszej książki jest zatem przedstawienie wzajemnej relacji oraz scharakteryzowanie współpracy pomiędzy Trybunałem Sprawiedliwości a sądami państw członkowskich.

Dla osiągnięcia tego celu niezbędnym jest zbadanie podstawowych problemów takich jak: rodzaje kompetencji oraz formy kontroli sprawowanych przez Trybunał Sprawiedliwości. Wymaga to omówienia cech szczególnych Trybunału, odróżniających go od tradycyjnie pojmowanego sądownictwa międzynarodowego. Proces ten, dla dalszego prześledzenia relacji z sądami krajowymi, wymaga zarysowania specyficznych metod interpretacji prawa wspólnotowego oraz ukazania szerokiego zakresu kompetencji i kontroli.

Współpraca ta została „narzucona” w konsekwencji wzajemnego zobowiązania się instytucji państwowych i wspólnotowych do poszanowania i realizacji zobowiązań wynikających z prawa wspólnotowego. Stąd też fundamentalnym założeniem takiego funkcjonowania jest wspólnotowa zasada podziału władzy. Odbiega ona od tradycyjnego rozumienia, gdyż specyficznym rozdziela kompetencje nie tylko pomiędzy Trybunałem Sprawiedliwości a instytucjami wspólnotowymi, ale również (a w zasadzie przede wszystkim) pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi.

Dla lepszego zobrazowania omawianego problemu należy także sięgnąć do wybranych porządków prawnych państw członkowskich oraz na tych przykładach dokonać analizy indywidualnych reakcji sądów krajowych związanych z recepcją prawa wspólnotowego. Badaniem objęto sześć państw członkowskich Wspólnot Europejskich (Francja, Holandia, Niemcy, Włochy, Wielka Brytania, Grecja) oraz Austrię, która w 1995 roku dołączyła już do Unii Europejskiej. Osobna część, poświęcona Polsce, ilustruje układ relacji pomiędzy or-

ganizacją a państwem, będącym nowym członkiem w Unii Europejskiej. W każdym z tych przypadków przyjęto tą samą metodologię, omawiając zagadnienia konstytucyjne, regulujące kwestię stosunku prawa krajowego do prawa międzynarodowego, a w tym bezpośrednio do prawa wspólnotowego. Stanowi to bazę dla dalszej analizy usytuowania prawa wspólnotowego w porządku krajowym tych państw oraz wpływu orzecznictwa ETS na jurysdykcję sądów krajowych.

Rozważania zostały zakończone podsumowującym przeglądem stosunku sądów krajowych do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, dokonany zarówno w świetle doktryny, znajdującej swe bezpośrednie odzwierciedlenie w praktyce sądów krajowych, jak i w świetle rzeczywistego zakresu współpracy.

Książka nie podejmuje natomiast szczegółowych kwestii procedury Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości oraz procedur krajowych w zakresie stosowania prawa wspólnotowego, gdyż zagadnienia te stanowią techniczną i obszerną tematykę, która wykracza poza zakres rozważań. Godnym podkreślenia jest to, że kwestie stosowania prawa wspólnotowego przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości oraz sądy krajowe stały się podstawowymi dziedzinami zainteresowania przedstawicieli nauki europejskiej, dlatego też z katalogu publikacji obcych w przeważającej części wybrane zostały pozycje autorów brytyjskich, niemieckich, francuskich oraz holenderskich, gdyż w najszybszy i wszechstronny sposób analizują powyższe materie. Literatura krajowa podejmuje te zagadnienia w sposób ogólny, dlatego została ona wykorzystana jedynie przy badaniu sytuacji Polski. Był to również jeden z powodów, dla którego niniejsza problematyka została podjęta. Zagadnienie związane z działalnością orzeczniczą Trybunału Sprawiedliwości pozostawało również od dłuższego czasu w kręgu zainteresowań autorki⁷.

Publikacja niniejsza stanowi rozwinięcie tez przedstawionych w rozprawie doktorskiej pt. *Rola Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości i sądów krajowych w stosowaniu prawa wspólnotowego*, przygotowanej pod kierownictwem Prof. dr hab. Genowefy Grafowskiej, której za pomoc i opiekę autorka niezmiernie dziękuje. Rozprawa została obroniona z wyróżnieniem na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w dniu 14 października 2003. Autorka chciałaby złożyć wyrazy wdzięczności w szczególności Promotorowi oraz Recenzentom, Panu Prof. dr hab. E. Piontkowi z Uniwersytetu Warszawskiego oraz Panu Prof. dr hab. K. Wójtowiczowi z Uniwersytetu Wrocławskiego, za przychyłność oraz wskazówki co do tekstu. Szczególne podziękowania autorka przekazuje Adwokatowi Generalnemu w Europejskim Trybunale Sprawiedliwości F. Jacobsowi, w którego Gabinetie odbywała staż, za życzliwą pomoc oraz bezpośredni dostęp do akt spraw toczących się przed Trybunałem Sprawiedliwości.

7. Patrz m. in.: 2000, luty: Przegląd Sądowy: „Europejski Trybunał Sprawiedliwości- organizacja i funkcjonowanie” 2000, lipiec, „Wpływ prawa wspólnotowego na tradycyjne gałęzie prawa” (red. C. Mik): „Europejski Trybunał Sprawiedliwości vs. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości - analiza porównawcza. Wybrane zagadnienia” 2001, styczeń, Forum Europejskie: Terra incognita, czyli o sposobach interpretacji Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, 2002, lipiec, internetowa strona Podyplomowych Studiów Europejskich www.wpia.uw.edu.pl/pspe pod red. A. Łazowskiego: *Wspólnotowa zasada podziału władzy we współpracy pomiędzy Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości a sądami krajowymi*, 2002, wrzesień w: Integracja europejska. Materiały dydaktyczne. Praca zbiorowa pod red. M. Perkowskiego, PWN, rozdział „Europejski Trybunał Sprawiedliwości”, 2002, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Marketingu: *Pozycja ustrojowa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, 2002, Zeszyty Naukowe Katedry Europeistyki UJ: *Współpraca między Trybunałem Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich Europejskimi sądami krajowymi W świetle doświadczeń francuskich* 2003, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Marketingu: *Kierunki zmian kompetencji Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*.